

SCIENCE
PROBLEMS.UZ

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

**Ijtimoiy-gumanitar
fanlarning dolzarb
muammolari**

Son 6 Jild 4

2024

SCIENCEPROBLEMS.UZ

ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ

№ 6 (4) - 2024

**АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО-
ГУМАНИТАРНЫХ НАУК**

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

ТОШКЕНТ-2024

БОШ МУҲАРРИР:

Исанова Феруза Тулқиновна

ТАҲРИР ҲАЙЪАТИ:

07.00.00-ТАРИХ ФАНЛАРИ:

Юлдашев Анвар Эргашевич – тарих фанлари доктори, сиёсий фанлар номзоди, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Мавланов Уктам Махмасабирович – тарих фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Хазраткулов Абдор – тарих фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети.

Турсунов Равшан Нормуратович – тарих фанлари доктори, Ўзбекистон Миллий Университети;

Холиқулов Ахмаджон Боймаҳамматович – тарих фанлари доктори, Ўзбекистон Миллий Университети;

Габриэльян Софья Ивановна – тарих фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон Миллий Университети.

08.00.00-ИҚТИСОДИЁТ ФАНЛАРИ:

Карлибаева Рая Хожабаевна – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Насирходжаева Дилафруз Сабитхановна – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Остонокулов Азамат Абдукаримович – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент молия институти;

Арабов Нурали Уралович – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Худойқулов Садирдин Каримович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Азизов Шерзод Ўктамович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон Республикаси Божхона институти;

Ҳожаев Азизхон Саидалоҳонович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Фарғона политехника институти

Холов Актам Хатамович – иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Шадиева Дилдора Хамидовна – иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент в.б, Тошкент молия институти;

Шакарров Қулмат Аширович – иқтисодиёт фанлари номзоди, доцент, Тошкент ахборот технологиялари университети

09.00.00-ФАЛСАФА ФАНЛАРИ:

Ҳакимов Назар Ҳакимович – фалсафа фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Яхшиликов Жўрабой – фалсафа фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Ғайбуллаев Отабек Мухаммадиевич – фалсафа фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат чет тиллар институти;

Саидова Камола Усканбаевна – фалсафа фанлари доктори, “Tashkent International University of Education” халқаро университети;

Ҳошимхонов Мўмин – фалсафа фанлари доктори, доцент, Жиззах педагогика институти;

Ўроқова Ойсулув Жамолиддиновна – фалсафа фанлари доктори, доцент, Андижон давлат тиббиёт институти, Ижтимоий-гуманитар фанлар кафедраси мудир;

Носирходжаева Гулнора Абдукаҳхаровна – фалсафа фанлари номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Турдиев Бехруз Собирович – фалсафа фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент, Бухоро давлат университети.

10.00.00-ФИЛОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Ахмедов Ойбек Сапорбаевич – филология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Кўчимов Шухрат Норқизилович – филология фанлари доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳасанов Шавкат Аҳадович – филология фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Бахронова Дилрабо Келдиёровна – филология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Мирсанов Ғайбулло Қулмуродович – филология фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат чет тиллар институти;

Салахутдинова Мушарраф Исамутдиновна – филология фанлари номзоди, доцент, Самарқанд давлат университети;

Кучкаров Раҳман Урманович – филология фанлари номзоди, доцент в/б, Тошкент давлат юридик университети;

Юнусов Мансур Абдуллаевич – филология фанлари номзоди, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Саидов Улугбек Арипович – филология фанлари номзоди, доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси.

12.00.00-ЮРИДИК ФАНЛАР:

Ахмедшаева Мавлюда Ахатовна – юридик фанлар доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Мухитдинова Фирюза Абдурашидовна – юридик фанлар доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Эсанова Замира Нормуратовна – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикасида хизмат кўрсатган юрист, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳамроқулов Баҳодир Мамашарифович – юридик фанлар доктори, профессор в.б., Жаҳон иқтисодиёти ва дипломатия университети;

Зулфиқоров Шерзод Хуррамович – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Жамоат хавфсизлиги университети;

Хайитов Хушвақт Сапарбаевич – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Асадов Шавкат Ғайбуллаевич – юридик фанлар доктори, доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Утемуратов Махмут Ажимуратович – юридик фанлар номзоди, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Сайдуллаев Шахзод Алиханович – юридик фанлар номзоди, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳакимов Комил Бахтиярович – юридик фанлар доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Юсупов Сардорбек Баходирович – юридик фанлар доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Амиров Зафар Актамович – юридик фанлар бўйича фалсафа доктори (PhD), Ўзбекистон Республикаси Судьялар олий кенгаши ҳузуридаги Судьялар олий мактаби;

Жўраев Шерзод Юлдашевич – юридик фанлар номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Бабаджанов Атабек Давронбекович – юридик фанлар номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Раҳматов Элёр Жумабоевич – юридик фанлар номзоди, Тошкент давлат юридик университети;

13.00.00-ПЕДАГОГИКА ФАНЛАРИ:

Хашимова Дильдархон Уринбоевна – педагогика фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Ибрагимова Гулнора Хавазматовна – педагогика фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Закирова Феруза Махмудовна – педагогика фанлари доктори, Тошкент ахборот технологиялари университети ҳузуридаги педагогик кадрларни қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш тармоқ маркази;

Қаюмова Насиба Ашуровна – педагогика фанлари доктори, профессор, Қарши давлат университети;

Тайланова Шохидат Зайниевна – педагогика фанлари доктори, доцент;

Жуманиёзова Муҳайё Тожиевна – педагогика фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Ибрахимов Санжар Урунбаевич – педагогика фанлари доктори, Иқтисодиёт ва педагогика университети;

Жавлиева Шахноза Баходировна – педагогика фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), Самарқанд давлат университети;

Бобомуротова Латофат Элмуродовна – педагогика фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), Самарқанд давлат университети.

19.00.00-ПСИХОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Каримова Василя Маманосировна – психология фанлари доктори, профессор, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети;

Ҳайитов Ойбек Эшбоевич – Жисмоний тарбия ва спорт бўйича мутахассисларни қайта тайёрлаш ва малакасини ошириш институти, психология фанлари доктори, профессор

Умарова Навбахор Шокировна – психология фанлари доктори, доцент, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети, Амалий психология кафедраси мудири;

Атабаева Наргис Батировна – психология фанлари доктори, доцент, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети;

Шамшетова Анжим Караматдиновна – психология фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Қодиров Обид Сафарович – психология фанлари доктори (PhD), Самарканд вилоят ИИБ Тиббиёт бўлими психологик хизмат бошлиғи.

Содиқова Шоҳида Мархабобевна – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон халқаро ислом академияси.

22.00.00-СОЦИОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Латипова Нодира Мухтаржановна – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон миллий университети кафедра мудири;

Сеитов Азамат Пўлатович – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон миллий университети;

23.00.00-СИЁСИЙ ФАНЛАР

Назаров Насриддин Атақулович – сиёсий фанлар доктори, фалсафа фанлари доктори, профессор, Тошкент архитектура қурилиш институти;

Бўтаев Усмонжон Хайруллаевич – сиёсий фанлар доктори, доцент, Ўзбекистон миллий университети кафедра мудири.

ОАК Рўйхати

Мазкур журнал Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Олий аттестация комиссияси Раёсатининг 2022 йил 30 ноябрдаги 327/5-сон қарори билан тарих, иқтисодиёт, фалсафа, филология, юридик ва педагогика фанлари бўйича илмий даражалар бўйича диссертациялар асосий натижаларини чоп этиш тавсия этилган илмий нашрлар рўйхатига киритилган.

Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари” электрон журнали 2020 йил 6 август куни 1368-сонли гувоҳнома билан давлат рўйхатига олинган.

Муассис: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” масъулияти чекланган жамияти

Таҳририят манзили:

100070. Тошкент шаҳри, Яккасарой тумани, Кичик Бешёғоч кўчаси, 70/10-уй. Электрон манзил: scienceproblems.uz@gmail.com

Боғланиш учун телефонлар:

(99) 602-09-84 (telegram).

MUNDARIJA

07.00.00 – TARIX FANLARI

Науризбаева Нуржамал Қудайбергенова

TURKISTONDA OILA VA NIKOH MUNOSABATLARINING O'ZIGA XOS JIHATLARI VA ROSSIYA IMPERIYASI BOSQINIDAN KEYIN MINTAQADA YUZ BERGAN DEMOGRAFIK JARAYONLAR 14-22

Ortiqov Yosin Abdulboqiyevich

DUNGANSHUNOSLIK TADQIQOTLARI TARIXSHUNOSLIGI (1990-2023) 23-34

Бобожонова Феруза Хаятовна

СОВЕТ ҲОКИМИЯТИ ДАВРИДА ҚҲЙИ ВА ҲРТА ЗАРАФШОН ВОҲАСИДА ТАЪЛИМ ТИЗИМИ 35-40

Halimov Tal'at

XX ASRNING 20-30 YILLARIDAGI QULOQLASHTIRISH SIYOSATI VA UNING SALBIY OQIBATLARI (BUXORO VILOYATI MISOLIDA) 41-45

Ilhomov Ziyovutdin Adxamovich, Shukurov Rustam Jo'raqulovich

ALEKSANDR BEKOVICH-CHERKASSKIY EKSPEDITSIYASINING BA'ZI TAFSILOTLARI: EKSPEDITSIYANING BOSHLANISHI 46-54

Tilavova Shahnoza Salohitdinovna

MA'RIFATPARVARLARNING MATONATLI AYOLI XAYRINISO MAJIDXONOVA (1905-1937) HAYOTI VA FAOLIYATIGA CHIZGILAR 55-59

Жайнаров Обиджон Ҳамид ўғли

XX АСР 20-ЙИЛЛАРИДА ЎЗБЕКИСТОНДА АДВОКАТУРА ТИЗИМИДАГИ ЎЗГАРИШЛАР (ФАРФОНА ВИЛОЯТИ МИСОЛИДА) 60-64

Toshpo'latov Mamadali Zaynidin o'g'li

NUROTA TUMANI YOSHLARINI QO'LLAB-QUVVATLASH YUZASIDAN AMALGA OSHIRILGAN CHORA-TADBIRLARNING TARIXIY TAHLILI (2017-2024) 65-73

Umarov Baxtishod

SOMONIYLAR DAVRIDA BUXORODA ILM-FAN RIVOJI (TARIX VA TIBBIYOT MISOLIDA).. 74-79

Ўўлдошев Салимжон Валиевич

ИНТЕГРАЦИЯЛАШУВ ЖАРАЁНЛАРИ ВА ХАЛҚ ҲЙИНЛАРИ 80-85

Askarov Azimjon Odiljon o'g'li

O'RTA OSIYODAGI ANGLIYA-ROSSIYA RAQOBATINING TARIXIY KONTEKSTI VA KATTA O'YIN SIYOSATINING VUJUDGA KELISHI 86-91

Eshchanov Hurmat Matnazarovich

O'ZBEKISTON HUDUDI BRONZA DAVRIDA TOPOGRAFIK XUSUSIYATLARNI ETNIK JARAYONLARI KARTOGRAFIYASI..... 92-95

Azamatova Gulmira Bayirbekovna

O'ZBEKISTONDA AHOLI MIGRATSIYASI VA UNGA TA'SIR ETGAN IJTIMOYIYQIQTISODIY

OMILLAR	96-100
<i>Raimov Mamasoat Safar o'g'li</i> ESKI TERMIZ HAQIDA TARIXIY MA'LUMOTLAR	101-105
<i>Usmanov Jahongir Xo'jaqulovich</i> MARKAZIY OSIYO TARIXSHUNOSLIGIDA ILK ILMIY QARASHLARNING SHAKLLANISHI	106-109
<i>Usmanova Inobat Ibragimovna</i> PROCESSES OF GEOGRAPHICAL LOCATION OF THE IRON AGE POPULATION OF UZBEKISTAN	110-115
<i>Bekmirzayev Islomjon Ibrohim o'g'li</i> O'RTA G'OVASOY HUDUDI QADIMGI DAVR AHOLI TURAR-JOYLARI XUSUSIDA AYRIM MULOHAZALAR	116-120
<i>Gadoyev Dadaxon Xayrulloevich</i> BUXORDAGI "MASJIDI BALAND" MASJIDI QURILISHI VA TARIXI	121-125
<i>Rajabova Sabohat Bobirovna</i> IQTISODIY HAYOTDA TADBIRKOR AYOLLARNING TUTGAN O'RNI (SURXONDARYO VILOYATI MISOLIDA)	126-132
<i>Aloxunov Alisher Ahmadjonovich</i> ARXELOGIYADA GEOGRAFIK AXBOROT TIZIMLARIDAN FOYDALANISHNING ASOSIY IMKONIYATLARI XUSUSIDA	133-138
<i>Sharopov Saidusmon Saidaxmadovich</i> XIX ASR OXIRI VA XX ASR BOSHLARIDA BUXORO AMIRLIGINING JANUBISHARQIY HUDUDI SHAHARLARI, XUSUSAN QARSHI, SHAHRISABZ VA KITOB SHAHARLARINI RUS TARIXCHILARI ASARLARIDA YORITILISHI	139-144
<i>Axmedova Gulchehra O'skinovna</i> SHEROBOD VOHASI NOMODDIY MADANIYATI DURDONALARI	145-149
<i>Abduraximov Husniddin</i> O'ZBEKISTON VA AVSTRIYA RESPUBLIKASI O'RTASIDA INVESTITSIYAVIY, HUQUQIY HAMDA ILM-FAN SOHASIDA HAMKORLIKNING MUSTAHKAMLANISHI	150-158
<i>Turopova Mohidil Turdiyevna</i> O'ZBEKISTON JUNUBIY HUDUDLARI TOPONIMIKASINING TABIAT BILAN BOG'LIQLIGI VA URF-ODATLARINING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI	159-163
<i>Annayeva Zarifa Musurmonqulovna</i> EKOLOGIK HOLATNI BARQARORLASHTIRISHNING ASOSIY YO'NALISHLARI	164-168
<i>Ahmadov Xurshid San'atovich</i> "CHIG'ATOY IMLOSI" VA MILLIY ZIYOLILAR	169-175
<i>Axmadova Nafisa Axmad qizi</i> O'ZBEKISTON VA GERMANIYA MADANIY ALOQALARINING RIVOJLANISHI	176-179

<i>Жумаева Шоҳида Чориевна</i> МУСТАҚИЛЛИК ДАВРИДА ҚИШЛОҚ ХЎЖАЛИГИНИНГ РИВОЖЛАНИШИ	180-186
<i>Elmuratova Umida Farxadovna</i> TA'LIM IMKONIYATLARINI KENGAYTIRISHNING GENDER TENGLIGINI TA'MINLASHGA TA'SIRI	187-191
<i>Nazarov Otabek Muzrobovich</i> XX ASRNING 80-YILLARI QATAG'ONLIK SIYOSATINING SURXONDARYODAGI IJTIMOYIY- IQTISODIY JARAYONLARGA TA'SIRI	192-197
<i>Kupaysinov Ismoyiljon Ahmadjanovich</i> 1950-1990 YILLARDA ANDIJON OBLASTI JAMOAT TRANSPORTI FAOLIYATI VA UNDAGI AYRIM MUAOMMOLARNI MATBUOTDA YORITISHI ("KOMMUNIST" GAZETASI MATERIALLARI MISOLIDA)	198-202
<i>Oripova Laylo Zafarovna</i> O'ZBEKISTON YOZUVCHILAR UYUSHMASI FAOLIYATI TARIXIGA NAZAR	203-207
08.00.00 – IQTISODIYOT FANLARI	
<i>Magsud Azad Guliyev</i> OZARBAYJONDA YASHIL ENERGIYAGA O'TISH: SO'ROQ NATIJALARINI TAHLIL QILISH	208-214
<i>Глазова Марина Викторовна</i> ВКЛАД «ЗЕЛЕНОВОГО» УЧЁТА В ФИНАНСОВОМ МЕНЕДЖМЕНТЕ В УСТОЙЧИВОЕ РАЗВИТИЕ КОМПАНИЙ ЭНЕРГЕТИЧЕСКОЙ ОТРАСЛИ В УЗБЕКИСТАНЕ: МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЙ АСПЕКТ	215-231
<i>Oratov Jaxongir Jurayevich</i> RAQAMLI INNOVATSIYALAR DAVRIDA MOLIYAVIY BARQARORLIKNI VAHOLASHDA EKONOMETRIK MODELLAR	232-238
<i>Шадиева Дилдора Хамидовна</i> БАНК СОҲАСИГА РАҚАМЛАШТИРИШ ЖАРАЁНЛАРИНИНГ ТАЪСИР	239-243
<i>Umronov Eldorbek Sodirovich</i> TURISTIK KORXONALARDA TADBIRKORLIK FAOLIYATI RAQOBATBARDOSHLIGINI VAHOLASH	244-255
<i>Sattarov Umirzoq Normengovich</i> MINTAQANI BARQAROR RIVOJLANTIRISHDA TRANSFORMATSIYALASH JARAYONI... ..	256-262
<i>Хамдамов Шавкат Комилович</i> СОЦИАЛЬНАЯ ЗАЩИТА И БОРЬБА С БЕДНОСТЬЮ: СТРАТЕГИИ ФИНАНСИРОВАНИЯ В УЗБЕКИСТАНЕ	263-267
<i>Хайитов Жамшид Холвоевич</i> ИҚТИСОДИЁТДА ОБОДОНЛАШТИРИШ ХИЗМАТЛАРИНИ РИВОЖЛАНТИРИШ – ДАВР ТАЛАБИ	268-272
<i>Xurramov Azamat Fayzullayevich</i> BOZOR IQTISODIYOTI SHAROITIDA UY XO'JALIGI SEKTORINING O'RNI VA AHAMIYATI	273-278

Алимханова Нигора Алимхановна
 ТОВАР-МОДДИЙ ЗАХИРАЛАР АУДИТИДА ТАҲЛИЛИЙ АМАЛЛАРНИ ҚЎЛАШ 279-287

09.00.00 – FALSAFA FANLARI

Жумаев Ойбек Маратович
 О‘ЗБЕКИСТОНДА КАМБАГ‘АЛЛИКНИ ҚИСҚАРТИРИШ ДИНАМИКАСИНИНГ ИЖТИМОИЙ-СИЙOSIY
 ИНАТЛАРИ 288-296

Наврўзова Гулчеҳра Нигматовна
 ХОЖА АҲРОР ТАЪЛИМОТИДА ИНСОНИЙ ҲАҚИҚАТ МАСАЛАСИ 297-302

Хайридинов Аббосхон Анварович
 ҒАРБ МАДАНИЯТИНИ ОММАЛАШИШИГА ИЧКИ ОМИЛЛАР ТАЪСИРИ 303-311

Мухамеджанова Лалихон
 АХЛОҚНИНГ ЖАМИЯТДАГИ ТРАНСФОРМАЦИОН ВА БАРҚАРОРЛАШТИРУВЧИ
 ФУНКЦИЯЛАРИ 312-317

То‘ева Муҳаййо Шuhrat qizi
 О‘ЗБЕКИСТОН RESPUBLIKASINING YANGILANISH JARAYONIDA XOTINQIZLAR INNOVATSION
 ТАФАККУРИНИ OSHIRISH VA FAOLLASHUVI BORASIDAGI SIYOSATI:UMUMNAZARIY
 ТАHLILLAR..... 318-322

Ro‘zimurodov Siroj Madatovich
 OILANING IJTIMOIIY-IQTISODIY MUNOSABATLARNI SHAKLLANTIRISHDA MA’NAVIY-
 AXLOQIY TARBIYANING TA’SIRI 323-326

Ravshanov Ulug'bek Rahbarovich
 AXBOROT GLOBALLASHUVI SHAROITIDA YOSHLARDA MILLIY O‘ZLIKNI TARBIYALASH
 MASALALARI 327-332

Allayarova Marxabo Mavlanovna
 SHAXS BADIY IJODINI SHAKLLANTIRISHNING ESTETIK MUAMMOLARI VA
 MA’NAVIYAT 333-337

Хашимов Шерахон Жўрахонович
 ЎЗБЕКИСТОН ХАЛҚАРО ИМИДЖИНИНГ ЮКСАЛИШИДА ТИББИЁТ ТУРИЗМИНИНГ
 ТУТГАН ЎРНИ..... 338-342

Soatov Rasul Muxitdinovich
 BOBORANIM MASHRAV HAYOTI VA IJODIDA TASAVVUFGA DOIR QARASHLAR
 TAHLILI 343-348

Ashurov Navfal Burxonjon o‘g‘li
 MOVAROUNNAHR MIQYOSIDA NASAF SHAHRINING ILMIIY-MADANIY ASOSLARI 349-352

Ўразалиева Гулшада Бекнўлатовна
 ГЕНДЕР ТЕНГЛИКНИ ТАЪМИНЛАШ - ЯНГИ ЎЗБЕКИСТОН СТРАТЕГИЯСИНИНГ УСТУВОР
 ЙЎНАЛИШИ 353-358

Xudaynazarov Samad Xudayberdiyevich, Turgunov Azim Turgunovich
 JAMIYATNING MA’NAVIY - IJTIMOIIY RIVOJLANISHIDA O‘ZBEK XALQI MILLIY
 QADRIYATLARINING O‘RNI 359-364

<i>Suvanov Ilhom Abdixalilovich</i> AXBOROT-MAFKURAVIY TAHDIDLARGA QARSHI KURASHDA MILLATLARARO TOTUVLIK VA DINIY BAG'RIKENGLIKNI TA'MINLASHNING AHAMIYATI	365-371
<i>Axmedova Dilrabo Sa'dullayevna</i> SHARQ ALLOMALARI ASARLARIDA OILA VA TARBIYA MASALALARI	372-376
<i>Kayumova Aziza Toshmuradovna</i> IBN XALDUNNING JAMIYAT VA IJTIMOYIY TARAQQIYOT TO'G'RISIDAGI QARASHLARI	377-381
<i>G'ulomov Obid G'ayratovich</i> YOSHLAR MA'NAVIY KAMOLOTIGA TA'SIR ETUVCHI IJTIMOYIY-MADANIY OMILLARNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI	382-385
<i>Панжиев Сухроб</i> ГЛОБАЛЛАШУВ ВА ҒОЯВИЙ ТАҲДИДЛАР ДАВРИДА ҲАҚИҚАТ ТУШУНЧАСИНИНГ АҲАМИЯТИ	386-391
<i>Matnazarova Muhayyo Axmetjanovna, Azimova Charos Azamatovna</i> “ETNOS”, “MILLAT” TUSHUNCHALARINING MAZMUN-MOHİYATI VA ULARNING ILMIY- NAZARIY TAHLILI	392-398
<i>Amanov Alisher Kaxramonovich</i> VAQTNILMIY JIHATDAN TAHLIL QILISH HAMDA UNIFALSAFIY VA MADANIY NUQTAI NAZARDAN O'RGANISH	399-404
10.00.00 – FILOLOGIYA FANLARI	
<i>Пайзибаева Мадинахон Собиржон қизи</i> БРИТАНИЯ ХАЛҚ ЭРТАКЛАРИНИНГ ШАКЛЛАНИШИДА КЕЛЬТ МИФОЛОГИЯСИНИНГ ТАЪСИРИ ВА ЎРНИ	405-409
<i>Tevosyan Gayane Arturovna</i> O'ZBEK VA RUS TILI GRAMMATIKASINING QIYOSIY TIPOLOGIYASI	410-417
<i>Boynazarov Islom Abduxalimovich</i> INGLIZ TILIDAGI FALSAFIY TERMINLARDASINONIMIYAHODISASI	418-421
<i>Bahriddinova Yulduzxon Bahriddin qizi</i> INGLIZ VA O'ZBEK TILLARIDAGI BOTANIK TERMINLARNING NOMINATIV TAHLILI VABINAR NOMLANISHI	422-426
<i>Javliyev Mansurbek Odil o'g'li</i> KONSEPT TUSHUNCHASINING HOZIRGI ZAMON LINGVISTIKASIDA TUTGAN O'RNI VA AHAMIYATI	427-431
<i>Ruziyev Xusniddin Baxritdinovich</i> PARALLEL KORPUSLARDAN FOYDALANISH IMKONIYATLARI	432-436
<i>Rahimova Shahnoza Palvannozirovna</i> INGLIZ TILIDAGI IBORALARNI O'RGANISHDATARJIMA MUAMMOLARI	437-442
<i>Muhamadiyev Timur Urazovich</i> INGLIZ TILIDAGI OAVDA OMMAVIYLASHMAGAN IBORALARDAN FOYDALANISH	443-446

<i>Панжиева Насиба Нармахматовна</i> ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ СЕМАНТИЧЕСКОГО ПОЛЯ	447-451
<i>Умирова Дилфуза Суюновна, Асадов Шухрат</i> ОБРАЗОВАНИЕ ЯВЛЯЕТСЯ НЕОТЪЕМЛЕМОЙ И НЕПРЕРЫВНОЙ ЧАСТЬЮ ПРАВ И ИНТЕРЕСОВ ЧЕЛОВЕКА	452-456
<i>Ибрагимова Мохира Муратовна</i> ХУДОЖЕСТВЕННЫЙ ПСИХОЛОГИЗМ И ЕГО ФУНКЦИИ В ТВОРЧЕСТВЕ ВИРДЖИНИИ ВУЛЬФ	457-464
<i>Тойчиева Насибахон Суранбаевна, Ткебучава Ирина Георгиевна, Темирова Шоира Гайбуллаевна</i> АКТУАЛЬНЫЕ ТЕНДЕНЦИИ В ИЗУЧЕНИИ ИСТОРИИ ЛИНГВИСТИКИ	465-477
<i>Nurimova Diyora</i> LIRIK DISKURS VA UNING MOHIYATI	478-482
<i>Axmadjonova Mohinur Iqboljon qizi</i> INGLIZ VA O'ZBEK TILIDA NUTQ AKTLARINING SEMANTIK TUZILISH TAHLILI	483-491
<i>Jumanazarov Shukurali Tashmamatovich</i> KORPUS TUZISH TEXNOLOGIYASI.....	492-495
<i>Samadova Oydin Ilxomjon qizi</i> FRAZEOLGIK BIRLIK TUSHUNCHASI HAMDA UNING QO'LLANILISHI	496-500
<i>Xatrayeva Rano Rajabovna</i> XX ASR INGLIZ ILMIY FANTASTIKASINI TARJIMA QILISH XUSUSIYATLARI	501-505
<i>Ermatov Ixtiyor, Mamatqulov Azizbek</i> A.HOJIYEVNING TERMINOLOGIK LUG'ATLARI XUSUSIDA	506-510
<i>Muxtorova Moxlaroyim</i> INGLIZ VA O'ZBEK TILLARIDA TANBEH BERISHNI BILDIRUVCHI BIRLIKLARNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI	511-517
<i>Abdullayeva Nilufar Ramazonovna, Aliqulova Rohila</i> O'SIMLIK NOMLARI BILAN BOG'LIQ TARBIYAGA OID MAQOL VA MATALLARNING CHOG'ISHTIRMA TAHLILI	518-521
<i>Носирова Мубина Олимовна</i> СПЕЦИФИКА ОТРАЖЕНИЯ АНТРОПОЦЕНТРИЧЕСКИХ ПОСЛОВИЦ В СЛОВАРЯХ РАЗНОСИСТЕМНЫХ ЯЗЫКОВ	522-528
<i>Xasanov Zafar Baxtiyorovich</i> ZAMONAVIY TILSHUNOSLIKDA SPORT ATAMALARINI O'RGANISHNING NAZARIY ASOSLARI	529-534
<i>Рахматов Бекзод Уктам угли</i> СОЦИАЛЬНО-ЛИНГВИСТИЧЕСКАЯ РЕПРЕЗЕНТАЦИЯ ПОНЯТИЯ «УЧИТЕЛЬ»	535-539

Yaxyoyev Fayzullo muhammadsoli o'g'li
XX ASRNING IKKINCHI YARMIDA ALISHER NAVOIY LIRIKASIGA DOIR MATNSHUNOSLIK
BILAN BOG'LIQ TALQINLAR..... 540-546

Otajonova Dildor Baxtiyarovna
KORPUS TURLARINING LINGVISTIKA SOHASINI TARAQQIY ETTIRISHDAGI
AHAMIYATI 547-551

12.00.00 – YURIDIK FANLAR

Ҳамроқулов Баҳодир Мамашарифович
МАЪНАВИЙ ЗИЁН КОМПЕНСАЦИЯСИ МИҚДОРНИ АНИҚЛАШНИНГ НАЗАРИЙ ВА
АМАЛИЙ MASALALARI 552-559

Fayzullayev Aslbek Ulug'bek o'g'li
MULKNI QASDDAN NOBUD QILISH YOKI UNGA ZARAR YETKAZISH UCHUN JINOIY
JAVOBGARLIKNI TAKOMILLASHTIRISHNING AYRIM MASALALARI 560-564

Элмуродов Ҳусан Элмуродович
МЕҲНАТНИ МУҲОФАЗА ҚИЛИШ СОҲАСИДА ЎҚУВДАН ҲАМДА БИЛИМ ВА
КЎНИКМАЛАРИ ТЕКШИРУВДАН ЎТМАГАНДА ИШДАН ЧЕТЛАШТИРИШ..... 565-572

Аслонова Лайло Олимовна
ИЛМИЙ ХОДИМЛАР ҲУҚУҚИЙ МАҚОМИНИ БЕЛГИЛАШНИНГ АЙРИМ
MASALALARI 573-583

Файзиева Гулрух Мухаммади кизи
НЕКОТОРЫЕ ПОНЯТИЯ В СФЕРЕ ГАРАНТИИ ПРАВО НЕПРИКОСНОВЕННОСТИ
ЖИЛИЩА 584-588

Ибрагимова Сабина Эркиновна
К ВОПРОСУ О СОВЕРШЕНСТВОВАНИИ НАЦИОНАЛЬНЫХ МЕХАНИЗМОВ В СФЕРЕ
ДОСУДЕБНОГО УГОЛОВНОГО ПРОИЗВОДСТВА В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН..... 589-593

Tosheva Maftuna Anvar qizi
AXLOQQA QARSHI JINOYATLARNING JINOYAT-HUQUQIY JIHATLARI 594-600

Халилов Дониёр Нортажиевич
КОНСТИТУЦИОННОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКИХ ПРАВ И
СВОБОД В СОЦИАЛЬНОМ ГОСУДАРСТВЕ 601-607

Файзуллаева Нигорахон Равшановна
МЕЖДУНАРОДНЫЕ ДОГОВОРА В СИСТЕМЕ МЕЖДУНАРОДНОГО
КУЛЬТУРНОГО ПРАВА 608-618

13.00.00 – PEDAGOGIKA FANLARI

Saydillayeva Mehrinaz Bahodir qizi
OLIIY TA'LIM TIZIMIDA TA'LIM DASTURLARINI LOYIHALASHTIRISH ASOSIDA PEDAGOGIK
TA'LIM METODIKASINI TAKOMILLASHTIRISH ASOSLARI 619-626

Ubaydullaeva Jamila Hurramovna
DARS TURLARI VA DARSNI REJALASHTIRISHGA NISBATAN YONDOSHUVLAR 627-631

<i>Ro'ziyeva Nazira Yodgorovna, Panjjeva O'g'ilshod Baxodir qizi, Jo'raev Baxodir Norbo'tayevich</i> O'QUVCHILARGA TABIATNI ASRASH VA EZOZLASHNI "YASHIL MAKON" MILLIY TEKNOLOGIYA LOYIHASI ASOSIDA AMALIY ANJUMANLAR ORQALI OLIB BORISH	632-640
<i>Юлдошев Рустам Дилшод угли</i> РОЛЬ ПРАГМАТИЧЕСКИХ КОМПЕТЕНЦИЙ В ИЗУЧЕНИИ ЯЗЫКА И КОММУНИКАТИВНОМ ПРОЦЕССЕ	641-645
<i>Razzakov Baxrom Abdug'afurovich</i> BO'LAJAK MUHANDISLAR UCHUN OG'ZAKI MULOQOT KO'NIKMALARINI SHAKLLANTIRISH: INGLIZ TILI DARSLARIDA TRANSPORT TERMINOLOGIYASINI O'RGANISHGA MISOLIDA.....	646-650
<i>Salimova Shahlo Sayfulloyevna</i> TA'LIM TIZIMIDA XAVFSIZ MUHITNI YARATISH MUAMMO VA ISTIQBOLLARI	651-656
<i>Kuchkarova Arofathon</i> MATEMATIKA DARSLARIDA INNOVATSION TEKNOLOGIYALARDAN FOYDALANISH (GEOGEBRA DASTURI MISOLIDA)	657-661
<i>Radjabova Gulnoza Giyosiddinovna</i> YOZISH BO'YICHA KO'RSATMALARNI TAKOMILLASHTIRISHDA ZAMONAVIY AMERIKA INGLIZ TILI KORPUSINING (COCA) ROLI	662-669
<i>Sharifov Muxriddin Kamoladdin o'g'li</i> PROFESSIONAL TA'LIM MUASSASALARIDA MAXSUS FANLARNI O'QITISH ISTIQBOLLARI	670-675
<i>Saidova Surayyo Yarqulovna</i> NOFILOLOGIK TA'LIM YO'NALISHI TALABALARI O'QISH KOMPETENSIYASINI RIVOJLANTIRISHDA SOHAVIY MATNLAR XUSUSIYATLARI VA MATN TANLASH TAMOYILLARI	676-686
<i>Djalolov Furqat Fattohovich</i> UMUMIY O'RTA TA'LIM MAKTABLARIDA INGLIZ TILI TA'LIM SAMARADORLIGINI OSHIRISH VA SIFATINI YAXSHILASH YO'LLARI	687-691
<i>Niyazova Minara Baxramovna</i> TEXNIKA OLIY O'QUV YURTLARIDA TALABALARNI FRANSUZ TILIGA QIZIQTIRISHNING O'ZIGA XOS JIHATLARI.....	692-697
<i>Amrillayev Husniddin Ashrab o'g'li</i> OLY TA'LIMDA VIRTUAL LABORATORIYALARDAN O'QUV JARAYONIDA FOYDALANISHNING PEDAGOGIK JIHATLARI	698-702
<i>Boboyeva Zarifa Jahonqulovna</i> SPORT TAYYORGARLIK JARAYONLARINING ADAPTIV MEXANIZMLARI.....	703-708
<i>O'rozov Shahobiddin Ziyadullayevich</i> AMIR TEMUR VA TEMURIYLAR DAVRIDA DAVLATNI BOSHQARISH TAMOYILLARI.....	709-713
<i>Muxtshamova Parvina Zahitovna</i> ESL DARSLARIDA HAQIQIY MATERIALLARDAN FOYDALANISH	714-716

Received: 20 May 2024
Accepted: 30 May 2024
Published: 19 June 2024

Article / Original Paper

POPULATION MIGRATION IN UZKISTAN AND SOCIO-ECONOMIC FACTORS AFFECTING IT

Azamatova Gulmira Bayirbekovna

Teacher of Jizzakh Polytechnic Institute

Abstract. In this article, the issue of migration is gaining more and more urgent importance in the conditions of the current globalization, population migration leads not only to the growth or natural increase of the population, but also to its territorial distribution, location, changes in the age-sex, national and social structure of the population. illuminated.

Key words: Migration, population migration, internal migration, external migration, immigrants, emigrants.

O'ZEKISTONDA AHOLI MIGRATSIYASI VA UNGA TA'SIR ETGAN IJTIMOIIY-IQTISODIY OMILLAR

Azamatova Gulmira Bayirbekovna

Jizzax politexnika instituti o'qituvchisi

Annotatsiya. Ushbu maqolada hozirgi globallashuv sharoitida migratsiya masalasi yanada dolzarb ahamiyat kasb etib borayotganligi, aholi migratsiyasi nafaqat aholi sonining o'sishi yoki tabiiy ko'payishiga, balki uning hududiy taqsimlanishi, joylashishiga, aholining yosh-jins, milliy va ijtimoiy tarkibining o'zgarishiga ham olib kelishi yoritilgan.

Kalit so'zlar: Migratsiya, aholi migratsiyasi, ichki migratsiya, tashqi migratsiya, ko'chib kelganlar, ko'chib ketganlar.

DOI: <https://doi.org/10.47390/SPR1342V4I6Y2024N13>

Kirish. Migratsiya jarayonlari bu – insoniyat tarixidir. Bashariyat tarixida insonlarning ko'chib yurishi, ya'ni migratsiya harakati juda qadimiy jarayon hisoblanadi. Lekin jamiyat taraqqiyotining alohida davrlarida, shu davrning ishlab chiqarish usuli, munosabatlariga mos holda aholi migratsiyasi o'z turlari, maqsad, vazifalari va oqibatlari bilan farq qilgan. Biroq har bir davrning migratsiya jarayoni o'ziga xos jihatlari ega bo'lib turli xil oqibatlarga olib keladi. Hozirgi kunda dunyo aholisining hududlar bo'ylab joylashuvi ham migratsiya harakatlarining natijasidir. Insonlar, yashash, ishlash, o'qish va moddiy ahvolini yaxshilash kabi maqsadlarda doimo turli hududlarga ko'chib yurganlar. Bugungi globallashuv sharoitida migratsiya masalasi yanada dolzarb ahamiyat kasb etib bormoqda.

Migratsiya – bu makon va vaqtda bir vaqtda rivojlanuvchi jarayon[1]. Aholi migratsiyasi nafaqat aholi sonining o'sishi yoki tabiiy ko'payishiga, balki uning hududiy taqsimlanishi, joylashishiga, aholining yosh-jins, milliy va ijtimoiy tarkibining o'zgarishiga ham olib keladi. Xususan, aholi sonining o'sishi va rivojlanishidagi o'zgarishlar, aynan aholining tabiiy harakati

yoki aholining takror paydo bo'lishi oqibatida (tug'ilish va o'lim miqdorining nisbatiga) hamda aholining hududiy qayta taqsimlanishi, ya'ni migratsiyasida ro'y beradi. Shuning uchun ham, aholining tabiiy va mexanik harakati natijasida shakllanayotgan mehnat resurslarining ijtimoiy-demografik omillari, ta'lim va mehnat migratsiyasi, bandligini ta'minlash, ishsizlikni pasaytirish hamda mehnat resurslaridan foydalanish kabi hududiy xususiyatlarni e'tiborga olishga ustuvor ahamiyat berilmoqda.

Shuni qayd etish kerakki, insoniyatning butun taraqqiyoti davomida migratsiya jarayonlari jahonning demografik manzarasi shakllanishida ham o'z ta'sirini ko'rsatib kelgan. Jumladan, bugungi kunda dunyo aholisining ma'lum bir qismi ob'ektiv va sub'ektiv sabablar ta'sirida ish va yashash joyini almashtirib turadi. Bu omil migratsiya deb atalib, u bir paytning o'zida ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, diniy va ekologik xarakterga ega.

Adabiyotlar tahlili va metodologiyasi. 1885-yilda nemis-ingliz olimi Ernst-Georg Ravenshteyn birinchilardan migratsiyaning qonuniyat va tushunchalarni ilmiy jihatdan tatbiq etib, XIX asr so'nggida "migratsiya qonuni"ni yaratgan[2]. Ana shu qonuniyatlarga muvofiq migrantlar bir hududni cheklangan imkoniyatlar bilan tark etib, boshqa mintaqalarga katta imkoniyatlar bilan joylashib ola boshlaganlar. Shuningdek, bugungi kunda migratsiya tushunchasi turli tuman ta'rifga ega bo'lib, hozirda bu tushunchaning yagona ta'rifi mavjud emas. Nashrlarda bu hodisaning 36 dan ortiq turli ta'riflari mavjudligini demograf olim V.A.Ionsev alohida qayd etadi[3]. Manbalarda yana quyidagi ta'rif ham uchraydi: "Migrant - kamida bir yil yoki bir yildan ko'proq o'z vatanidan tashqarida bo'lgan kishi"[4].

Muhokama. Bugungi kunga kelib migratsiya jahon hamjamiyatini xavotirga solayotgan dolzarb muammolarning biriga aylandi. Migratsiya muammolari kishilik jamiyati shakllangandan beri mavjud va o'tmishda migratsiyani vujudga keltirgan omillar saqlanib qoldi, hatto ularning dolzarbligi yanada ortdi, chunki hozirgi zamon texnologiyalarining taraqqiyoti axborot va aloqa bilan bog'liq muammolarni hal etadi. Mamlakatlar o'rtasidagi demografik hamda iqtisodiy tafovutlarning chuqurlashuvi, fuqarolarning chegaralardan o'tishi ko'rinishidagi "tabiiy reaksiya"ni vujudga keltirdi.

Yo'nalishiga binoan migratsiyalar tashqi va ichki migratsiyalarga bo'lindi. Tashqi migratsiya - bir mamlakatdan ikkinchi mamlakatga aholining ko'chishi bo'lib, ushbu jarayonda mamlakatlar aholisi qayta taqsimlanadi hamda aholining kamayish va ko'payish holati kuzatiladi. Xalqaro hamjamiyat tashqi mehnat migratsiyasining kengayib borayotganligini inobatga olib, universal konsepsiyalarni qabul qilish bilan mehnat migrantlari hamda ularning oila a'zolari bilan muomalada bo'lish borasida xalqaro-huquqiy me'yor va qoidalarini o'rnatish ishlarini ham amalga oshirdi.

Ichki migratsiya - bir mamlakatning ichida aholining hududlar bo'yicha ko'chishi bo'lib, ushbu jarayonda ma'lum mamlakat ichida shahar, qishloq, tumanlar bo'ylab aholining qayta taqsimlanishi sodir bo'ladi. Ammo, bunda mamlakat aholisining umumiy soni o'zgarmaydi. Aholi migratsiyasi o'z mohiyatiga ko'ra uchga: doimiy, vaqtincha (mavsumiy) va tebranma (mayatniksimon) migratsiyaga bo'linadi. O'zbekiston Respublikasida ichki migratsiyaning kengayishi tabiiyki, o'tish davri bilan bog'liq bo'ldi. O'zbekistondagi ichki migratsiya - vaqtinchalik iqtisodiy migratsiya (mardikorlik), vaqtinchalik va doimiy majburiy ekologik migratsiya (favqulodda vaziyatli hududlardan aholini ko'chirish, yerlarning cho'llanishi bilan bog'liq ekologik ofatlar, ichimlik suvi yetishmasligi, tabiiy ofatlar), uzoq qishloq tumanlarida yirik shaharlarga yoshlarning vaqtinchalik va doimiy tartibsiz migratsiyasi, kichik shahar,

shaharcha yoki uzoq tumanlaridan markaziy shaharlarga intellektual migratsiya (asosan Toshkentga) shakllarida kuzatildi.

BMT ta'rifiga ko'ra, doimiy migratsiya - aholining bir hududdan ikkinchi hududga ko'chib, bir yildan ko'p muddat yashab qolishidir.

Aholining bir hududdan ikkinchi hududga ko'chib, ma'lum bir muddat yashab qaytishi - vaqtincha migratsiya hisoblanadi. Ya'ni aholining ta'lim olishi, harbiy xizmati, shartnoma asosida mehnat qilish uchun vaqtincha yashash joyini o'zgartirishdir.

Odamlarning bir manzilgohdan o'zga bir manzilgohga mehnat qilish yoki ta'lim olish maqsadida har kuni yoki bir haftada qatnashi - tebranma migratsiya bo'lib, aksariyat hollarda urbanizatsiya sharoitida rivojlanib boradi. Bu migratsiyaning asosiy yo'nalishi qishloqdan shaharga, kichik shaharlardan katta shaharlarga tomon bo'ldi.

Aholi migratsiyasi - bu aholining u yoki bu hududlar chegarasi orqali, yashash joyini doimiy o'zgartirayotgan yoki qisqa yoxud uzoq muddatlarda yoki doimiy tarzda kelib ketishini anglatuvchi ko'chish hisoblanadi[5].

Natijalar. Oxirgi yillarda tadqiqotchilar migratsiyaning tarixiy ildizlari, ijtimoiy-iqtisodiy, siyosiy omillari, bu jarayonning dunyo mamlakatlaridagi diasporalarga asos bo'layotganligi, o'zining mamlakatini almashtirganlarda milliy o'zlikni saqlash muammolari va transformatsiya yuz berganligi, uning demografiya hamda urbanizatsiyaga ta'siri kabi masalalarni tadqiq qilish borasida samarali natijalarga erishdilar[6].

Migratsiya jarayoni muayyan vaqtlarda kuchayib-pasayish holatiga ega bo'lib, ma'lum bir mintaqa, davlat yoki hududning ijtimoiy hayotiga o'zining ijobiy, salbiy, hatto siyosiy ta'sirini o'tkazadi.

Jahonning ko'plab davlatlarida migratsiya jarayonlarining jamiyat ijtimoiy-siyosiy barqarorligiga ta'siri va bu borada xalqaro va xorijiy mamlakatlarning tajribasini o'rganishga ixtisoslashgan markazlar ham tashkil etildi.

Dunyo miqyosida to'xtovsiz ravishda o'sib borayotgan aholi migratsiyasi milliy, hududiy, mintaqaviy va global ahamiyat kasb etib, mazkur jarayonlar O'zbekistonga ham ta'sir etishi tabiiy holat hisoblanadi.

O'zbekiston Respublikasining mustaqil bozor munosabatlariga o'tishi ham mehnat migratsiyasida o'ziga xos bo'lgan o'zgarishlarni keltirib chiqardi. Iqtisodiyotda kechgan jarayonlar oqibatida bozor munosabatlariga asoslangan iqtisodiy tizimda ishsizlik fenomeni yuzaga keldi. O'zbekistonda aholi bandligini ta'minlashga, ayniqsa, keyingi yillarda mehnat bozori samaradorligini oshirish, aholining bandligini ta'minlash hamda aholi daromadini oshirish, ayollar va kam ta'minlangan oilalar a'zolarini bandligini ta'minlash hamda tashqi mehnat migratsiyasini tartibga solish masalalariga alohida e'tibor qaratildi.

Xalqaro hamjamiyatning teng huquqli a'zosi sifatida mustaqil O'zbekiston jahon xo'jaligida yuz beradigan ijobiy yoki salbiy jarayonlarni hisobga olish, unga tayyor turish va oldini olish muammolarini ham o'z kuchi va imkoniyatidan kelib chiqqan holda yechimini topish kerak edi. Aholining ko'chib yurishiga iqtisodiy, ijtimoiy, siyosiy va ekologik omillar sabab bo'lgan bo'lsa, 1991-yildan boshlab ular o'zgarib bordi.

Migratsiya jarayonlarining oshib borishi ijobiy, ham salbiy xususiyatga ega bo'lib bordi. Salbiy oqibatlar malakali mehnat resurslarining respublikadan tashqariga chiqib ketishi, chet davlatlarda o'zbekistonlik migrantlar huquqlarining buzilishi, jismoniy zo'ravonlik va ma'naviy tazyiqqa uchrash holatlari kabilar bo'ldi. Chet davlatlarda ishlashni istovchi fuqarolar mehnat

qilish imkoniyatlarining kengayishi, buning natijasida respublikada ish o‘rinlarining bo‘shashi, qishloqdan shaharga migratsiyaning kuchayishi, tadbirkorlik faoliyatining rivojlanishi, xorijiy valyuta mablag‘larining kirib kelishi kabi omillar esa ijobiy jihatlarni o‘zida aks ettirdi[7].

Aholining ma‘lum bir hududga ko‘chib kelishi yoki ko‘chib ketishi joylardagi aholi sonining o‘shish dinamikasiga, aholining bandlik darajasiga ham o‘z ta‘sirini o‘tkazdi. Shuningdek, mintaqalarning ijtimoiy-iqtisodiy sharoitlari ham aholi migratsiyasi ko‘rsatkichlarini belgilab beruvchi omillardan biri hisoblandi. O‘zbekistonda 1991-yil yalpi migratsiya hajmida 772 ming 339 kishi ishtirok etgan, 2016-yilda bu ko‘rsatkich 309 ming 344 kishini tashkil qilgan yoki shu davrda migratsiyada ishtirok etuvchilar miqdori 2,7 barobarga kamaydi. 2016-yil migratsiya o‘shish 26 248 ni tashkil qilgan, bu ko‘rsatkich 2015-yilda 29299 ni tashkil etdi[8]. Umumiy aholi migratsiyasida 2016-yilga kelib, ko‘chib kelganlarga nisbatan ko‘chib ketganlar 1 million 590 ming 536 kishiga ko‘p bo‘ldi.

Migratsiya jarayonlari jadallashuvidan ko‘pgina rivojlanayotgan mamlakatlarning hukumatlari manfaatdor bo‘layotganligini ham alohida ta‘kidlash lozim. Zero, migratsiya oqibatida keskin ijtimoiy-iqtisodiy, demografik muammolar birmuncha yumshab, mehnat migrantlarining o‘z oilasiga jo‘natadigan pul jo‘natmalari ijtimoiy, madaniy sohalar bilan birgalikda milliy iqtisodiyotni rivojlantirishda ham qo‘shimcha omil bo‘ladi. Mehnat migratsiyasi o‘sgan sari davlatlarga kapitalning oqib kelishi ham ko‘payib bordi va mutaxassislarning fikriga ko‘ra, xususiy kapital oqimining 82 foizi 135 ta rivojlanayotgan davlatlarning 20 tasiga kelib tushgan. Mehnat migrantlarining pul jo‘natmalari O‘zbekiston iqtisodiyoti taraqqiyotiga ham yaxshigina hissa qo‘shdi.

Ko‘plab xorijiy mamlakatlar, jumladan, Qozog‘iston, Qirg‘iziston, Tojikiston, Rossiya, Janubiy Koreya, Birlashgan Arab Amirliklariga aholi migratsiyasining oshishining asosiy omillari ushbu mamlakatlarda mehnat resurslariga talabning yuqoriligi, nisbatan yuqori maosh olish imkoniyatining mavjudligi, ayniqsa, tarixiy omillar ta‘siri va barqaror davlatlararo aloqalarning yo‘lga qo‘yilgani, qolaversa, xalqlar orasida ruhan yaqinlik ko‘nikmalarining mavjudligi, til muammosining yo‘qligi ham sabab bo‘ldi.

Xulosa. Xulosa qilib shuni ta‘kidlash lozimki, jahonda globallashuv jarayonlari kuchayib borayotgan bugungi kunda inson resurslari harakatining shakl va yo‘nalishlari, boshqacha aytganda, migratsiya oqimi tobora jadal tus olmoqda. Albatta, kimdir zamonaviy bilim egallash, davolanish uchun xorijga yo‘l olgan bo‘lsa, boshqalar esa turmush sharoitini yaxshilash maqsadida serdaromad ish qidirib bormoqda. Bu jarayonlar O‘zbekistonga ham xos bo‘lib, respublika sharoitida o‘ziga xos jihatlarni kuzatildi. Dunyo miqyosidagi globallashuv sharoitida aholi mehnat migratsiyasi jahon iqtisodiy hayotining muhim tarkibiy qismlaridan biriga aylangan bo‘lib, O‘zbekiston xalqaro mehnat bozorining to‘laqonli a‘zosi sifatida migratsiya jarayonidan chetda qolmadi. Jumladan, aholi migratsiyasining ko‘payishida uning demografik ko‘rsatkichlari - aholining yuqori sur‘atlarda o‘shishi, ishchi kuchi resurslarining umumiy sonida nafaqat erkaklar balki, xotin-qizlar ulushining ham yuqoriligi ularning mehnatsevarligi bilan ajralib turdi. O‘zbekiston fuqarolarining xorijda ishlash, muayyan kasb va ixtisoslik bo‘yicha chet el tajribalarini o‘rganish huquqi kafolatlandi.

Адабиётлар/Литература/References:

1. Ионцев В.А. Международная миграция // Миграция населения. Вып. 3. Приложение к журналу “Миграция в России”. – Москва, 2001. – С.102.
2. Абдурахмонов К. Меҳнат иқтисодиёти назария ва амалиёт. Дарслик. Қайта ишланган ва тўлдирилган 3-нашри. – Тошкент: Фан, 2019. – Б. 276.
3. Ионцев В.А.Международная миграция населения:теория и история изучения. – Москва, 1999. – С. 19.
4. Пармонов Ф., Тўраев Ш., Даминов И.,Тоғаев Ш. Миграция: Мусофир ватангадолар. – Тошкент: Sano-standar, 2018. – Б. 18.
5. Абдурахмонов Қ.Х., Абдураманов Х.Х. Демография. – Тошкент: Ношир, 2011. – Б. 209.
6. Ҳайитов Ш. Ҳозирги босқичда миграция жараёнларининг назарий методологик таҳлили. / “Жаҳон тарихининг долзарб муаммолари” мавзусидаги Республика миқёсидаги онлайн илмий-амалий анжуман материаллари. – Бухоро, 2020. – Б. 323.
7. Юсупова С. Ўзбекистонда меҳнат миграцияси масаласи: муаммо ва ечимлар // Илмий хабарнома, АДУ, 2017, – №4. – Б. 65-68
8. Ўзбекистон ҳудудларининг йиллик статистик тўплами. – Тошкент, 2017. – Б. 27.
9. Azamatova, G. B. (2022). Some Considerations On The Migration Movements Of The Population Of Jizzah Region And Its Periodic Change. *International Journal Of History And Political Sciences*, 2(12), 09-13.
10. Azamatova, G. (2021). Illegal Migration And Human Trafficking. *Journal of Contemporary Issues in Business and Government*, 27(2), 3541-3545.
11. Azamatova, G. B. (2022, June). The Republic Of Uzbekistan And South Korea: Mutually Beneficial Cooperation In The Field Of Labor Migration. In *International Scientific and Current Research Conferences* (pp. 60-65).

SCIENCEPROBLEMS.UZ

ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ

№ 6 (4) – 2024

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари электрон журнали 2020 йил 6 август куни 1368-сонли гувоҳнома билан давлат рўйхатига олинган.

Муассис: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” масъулияти чекланган жамияти

Таҳририят манзили:

100070. Тошкент шаҳри, Яккасарой тумани, Кичик Бешёғоч кўчаси, 70/10-уй. Электрон манзил:

scienceproblems.uz@gmail.com

Боғланиш учун телефонлар:

(99) 602-09-84 (telegram).